

Avautuvat sotilassaaret

Teksti Teemu Kakko Ulkoasu Eero Ketonen Kuvat Ali Rinta-Jaskari ja Jarmo Lindbergin arkisto

Puolustusvoimien vuokralaisuus sotilassaarilla päättyy. Miltä saarten tulevaisuus näyttää?

Puolustusvoimien vuokralaisuus monilla vanhoilla sotilassaarilla päättyy lähivuosien aikana. Suomen rannikoilla on ollut satoja pieniä saaria, joista viimeiset palautuvat vuokralaisuuden loppumisen myötä takaisin omistajilleen Metsähallitukselle ja Senaatti-kiinteistöille. Vantaalaisen tietokirjailijan, komentaja evp **Ove Enqvistin** mukaan linnakesaaret ovat katoavaa kansanperinnettä.

– Puolustusvoimilla on helpoa, sillä kun vuokrasopimus sanotaan irti, on kaikki selvää. Puolustusvoimat vastaa pilaantuneiden maamassojen puhdistamisesta ja räjähteiden raivaamisesta ennen luovuttamista. Se, mitä Metsähallitus saarilla tekee, on isompi ongelma, Enqvist kertoo. Sotilassaaret siirtyivät Metsähallitukselle ja Senaatti-kiinteistöille vuosituhannen alussa. Pääosin saaret jaettiin siten, että Metsähallitus otti saarten maalueet ja Senaatti-kiinteistöt rakennukset. Jotkin pienet sa-

aret annettiin kokonaan toiselle osapuolelle, koska niitä ei ollut mielekästä jakaa. Myöhemmin puolustusvoimat on vuokrannut tarvitsemansa saaret.

– Saarista luopumiseen on varmasti monia syitä. Luulen, että asia juontaa juurensa jo Neuvostoliiton hajoamisesta, sillä jo silloin tehtiin hätäisiä johtopäätöksiä siitä, mitä tarvitaan ja mitä ei. Toinen syy voisi olla rannikkotykistön liittäminen merivoimiin, jolloin merivoimat halusi taloudellisista syistä ehkä vähän liian hätäisesti luopua saarista.

Huoli tulevaisuudesta

Enqvist on tutkinut sotilassaaria useiden vuosikymmenten ajan. Kiinnostus saaria kohtaan alkoi palveluksessa Mäkiluodon linnakkeella 1970-luvulla. Enqvist on huolissaan siitä, mitä saarten kulttuuriperinnölle käy, kun saaret siirtyvät uusille omistajille.

– Ihmiset eivät ole tienneet näistä saarista, koska ne ovat

olleet suljettuja. Pahinta, mitä saarille voi tapahtua on se, että niiden menneisyys unohtetaan. Jälkikäteen tietoa on vaikea saada, Enqvist sanoo.

Sotilassaarten tulevaisuus on Enqvistin mukaan vaikeasti ennustettava. Hän uskoo, että osa saarista tulee pysymään museon tapaisena paikkana. Vaikka saarten tuleva käyttötarkoitus on suureksi osaksi avoinna, osaavat useat saarten omistajat hänen mukaansa ottaa huomioon saarten menneisyyden.

Kaikista saarista ei Enqvistin mukaan kuitenkaan voi tehdä museota. Hänen mukaansa tarvittaisiin jokin elin, joka selvittäisi, mitkä saaret ovat esimerkiksi historiansa, rakennuskantansa tai aseistuksensa vuoksi säilytettävä muistona jälkipolville.

– Tulevaisuudennäkymät riipuvat niin paljon siitä, mistä saaresta on kyse. Suuri ongelma on se, että saarten tulevaa käyttötar-koitusta ei ole mietitty.

tusvoimilla kuten tähänkin asti. Siksi Lindberg ei myöskään ole huolissaan saaren kulttuuriperinnöstä. Hän aikoo viettää kesäkökielämää.

– En tiedä, onko saarella hyviä kalavesiä, mutta jos on, niin voin harkita kokeilevani. Muuten mökki on tavallinen suomalaismökki. Suomalaisien mökit ovat tyypillisesti työleirejä, Lindberg sanoo.

Lindberg toivoo vanhoille sotilassaarille aktiivista käyttöä. Rajoittava tekijä hänen mukaansa on se, että vakituista reitiliikennettä ei välttämättä ole. Aika näyttää, miten kansalaiset löytävät saaret.

Suomenlahden luontoparatiisi

Suomenlahden helmi. Samanlaisia lehtoja löytyy vain Tanskasta. Näin luonnehtii Vallisaarta valokuvaaja ja tietokirjailija, yleisesikuntaeverstiluutnantti evp **Jarmo Nieminen**, joka on tutkinut sotilassaaria jo kaksikymmentä vuotta. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren Nieminen on tutustunut tarkemmin viimeiset kymmenen vuotta. Puolustusvoimista säädetyn lain nojalla tämän ja ensi vuoden suljettuna pysyvän Vallisaaren tulevaisuus on päätetty. Saaret siirretään vaihteittain Metsähallitukselle.

– Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelut valmistelee Vallisaaresta virkistysaluesaarta, Nieminen toteaa.

Vallisaari ja Kuninkaansaari kytkettyvät toisiinsa venäläisten

rakentamalla maapenkereellä. Vallisaaresta valmistauduttiin johtamaan kylmän sodan aikana Helsingin meripuolusta, ja saarilla on toiminut muun muassa varikko, joka varastoi ja huolsi rannikkopuolustuksen sotatarvikkeita ja kenttätykistön ampu-
matarvikkeita. Saarilla on 220 oviaukkoa maanalaisiin tiloihin, ja maan alla on tilaa noin 10 000 neliömetriä. Maan päällä on enää kaksi tiilikasarmia ja muutama puutalo.

– Saarella on joskus ollut 250 asukkaan kylä. Nyt saari on tyhjä, Nieminen kertoo.

Linjaukset puuttuvat

Vallisaari saattaa Niemisen mukaan tulevaisuudessa olla Suo-

men merkittävimpiä matkailukohteita. Saaren luonto muuttunut vuosien varrella karusta 440 kasvilajin saareksi. Nieminen ei ole huolissaan siitä, mitä saarten uudet omistajat saarille tekevät. Hän on enemmän huolissaan kansalaisista, joita on niin paljon, ettei Vallisaaren luonto kestäisi sitä, jos saaren sääntöjä ei noudatettaisi. Niemisen mukaan Suomessa on avautumassa loistavat mahdollisuudet puolustusvoimien luopuessa metsäisistä linnakesaarista. Hänen mukaansa on kyse kansallisuusomaisuudesta, jonka tuleva käyttö olisi saatava kokonaisvaltaisemmin palvelemaan tulevaisuutta.

– Valtioneuvosto ei ole linjannut, mitä vanhoille sotilassaarille tehdään. Saarten välisiä arvoja ja

mahdollisuuksia ei ole luokiteltu. Nyt niitä myydään saari kerrallaan. Saaria ei pitäisi laittaa kilpailemaan keskenään, vaan tunnistaa saarten omat piirteet. Jotkut saaret sopivat matkailuun, toiset luonnonsuojelualueeksi, jotkut taas meripelastus- ja teollisuustoimintaan, Nieminen sanoo. Saarten myyminen ei Niemisen mukaan ole huono asia. Hänen mukaansa on kuitenkin hädiköityä myydä saaria ilman, että niiden tulevasta käyttötarkoituksesta tiedetään.

Tykkien saari

Valkoposkikhanhet kirmaavat rantakallioilla, ja Santahaminan ampumaharjoituksen äänet kiihottavat vettä pitkin. Kuivasaari sijaitsee vain yhdeksän kilometrin päässä Helsingin kantakaupungista, mutta se on muihin saariin verrattuna täysin erilainen maailma. Kuivasaaren isännän **Mikko Lahtisen** mukaan saarella on muun muassa lajeja, joita ei tapaa missään muussa saarella.

– Nuokkukohokki. Sitä on vain Kuivasaarella, Lahtinen kertoo. Kuivasaaren linnoitustyöt aloitettiin vuonna 1914, ja ne saatiin valmiiksi ensimmäiseen maailmansotaan mennessä. Mitään toimintaa saarella ei kuitenkaan ollut. Merkittävä asia saarelle oli se, kun saksalaiset aloittivat saarella rannikkotykistö-
koulutuksen vuonna 1918. Lahtinen on vaikuttanut Kuivasaarella jo toistakymmentä vuotta.

– Täällä on tykkeitä toistakymmentä. Suurin ylpeys on Obuhovin terästehtaalla valmistettu 12-tuumainen kaksoistykkitorni, Lahtinen sanoo.

Nykyään saarella järjestetään joitakin leirejä. Muuten saari ei Lahtisen mukaan ole missään käytössä. Saaren rakennuksia ja muuta esineistöä pyritään pitämään kunnossa talkoovoimin. Kuivasaaren sisäosat on museoitu, ja niitä hallitsee sotamuseo. Rannikkotykistökiltaiset yrittävät kerätä rahaa, jotta saari säilyisi.

– On enemmän kuin todennäköistä, että saaren kulttuuri häviäisi entistä nopeammin, jos me emme olisi sitä puolustamassa. Puolustusvoimien ei pitäisi lopettaa saarten vuokraamista ennen, kuin niille on keksitty järkevää käyttöä, Lahtinen toteaa.

Kuivasaaren tulevaisuudesta ei ole minkäänlaista tietoa. Saari on vapaasti myyntitilalla, joten kuka tahansa saa ostaa sen. Saarista luopuminen on Lahtisen mukaan surullista katsottavaa, mutta toivoa on vielä.

– Olen tällainen optimisti. Uskon, että asiaan löytyy oikea ratkaisu ja saari voidaan pitää museona, Lahtinen kertoo.

Kuivasaari

12-tuumaisen Obuhov-kaksoistykkitornin putki on vaikuttavan kokoinen.

Kuivasaaren isäntä Mikko Lahtinen tietää saaren historiasta usean vuosikymmenen kokemuksella.

Tietokirjailijan, komentaja evp Ove Enqvistin kiinnostus saaria kohtaan alkoi palveluksessa Mäkiluodon linnakkeella.

Puolustusvoimain tuleva komentaja, kenraaliluutnantti Jarmo Lindberg tarkasti kesämökkinsä kunnan.